

Grotere landbouwbedrijven bepalen grondvraag en -prijs

Huib Silvis en Martien Voskuilen

Grotere bedrijven zijn bij uitbreiding van het areaal landbouwgrond in het voordeel omdat zij over het algemeen hogere economische resultaten boeken. Zo realiseerden alleen de groepen grootste melkvee- en akkerbouwbedrijven in de periode 2013-2017 gemiddeld een positief economisch bedrijfsresultaat. Per bedrijf investeren deze groepen veel meer in grond dan de overige groepen. Ze zijn dan ook bepalend voor de vraag naar en de prijs van landbouwgrond.

De gemiddelde bedrijfsomvang van de grondgebonden landbouw – melkveehouderij en akkerbouw - groeit gestaag. Aan de ene kant zijn er bedrijven die grond afstoten en worden beëindigd, aan de andere kant zijn er bedrijven die hun bedrijfsomvang vergroten. Behalve door meer grond is dat ook mogelijk via opvoering van de productie, zoals een andere bedrijfsvoering (meer koeien per ha, intensiever bouwplan) en een hogere melkgift per koe of gewasproductie.

In de grondgebonden landbouw is schaalvergroting vanwege grondschaarste moeilijker te realiseren dan in intensievere sectoren als glastuinbouw en intensieve veehouderij. Terwijl de schaalvergroting in de melkveehouderij in de periode 2010-2018 doorzette, vooral door intensivering, is die van de akkerbouw bescheiden geweest.

Economische resultaten naar bedrijfsgrootte

Het inkomen uit bedrijf van melkveebedrijven is in de periode 2013-2017 uitgekomen op gemiddeld 1.085 euro per ha (bijlage 1), tegen 860 euro per ha op de akkerbouwbedrijven (bijlage 2). Het inkomen stijgt met de toename van de bedrijfsomvang, zoals blijkt uit figuur 1a waarin het inkomen uit bedrijf per hectare is uitgezet tegen de bedrijfsomvang in Standaardopbrengst (SO).

Alleen groepen grootste bedrijven realiseren marktconforme beloning

De groep grootste melkvee- en akkerbouwbedrijven haalt een bovengemiddeld inkomen uit bedrijf per hectare. Alleen deze groep realiseert een marktconforme beloning voor de inzet van eigen arbeid en kapitaal, ofwel een positief nettobedrijfsresultaat (zie bijlage 1 en 2). Het schaalgrootte-effect komt vooral naar voren in lagere berekende kosten van arbeid en vermogen per hectare bij toenemende omvang (figuur 1b). Zo is de arbeidsinzet in uren per hectare lager (bijlage 1 en 2), zodat de arbeid efficiënter wordt ingezet. Op alle melkveebedrijven wordt 85% van de arbeid geleverd door de ondernemer(s) en andere onbetaalde arbeidskrachten, tegen 76% op de groep grootste bedrijven. Voor de akkerbouwbedrijven is dat respectievelijk 80% en 58%.

Figuur 1 Economische kenmerken van bedrijven naar omvang (1.000 euro SO), gemiddelde 2013-2017
 Bron: Wageningen Economic Research.

Bij een toenemende bedrijfsomvang nemen zowel de opbrengsten als de betaalde kosten (inclusief afschrijvingen) per hectare toe (bijlage 1 en 2). Per saldo levert dat een hoger inkomen uit bedrijf per hectare op. De stijging van de opbrengsten hangt onder meer samen met de toename van de intensiteit van de bedrijfsvoering, met name op de akkerbouwbedrijven. Als indicator is daarvoor de Standaardopbrengst (SO) per hectare opgenomen (zie figuur 1c, bijlage 1 en 2). Het intensievere bouwplan, bestaande uit een groter aandeel aardappelen, uien en groenten, zorgt anderzijds ook voor hogere kosten per hectare.

Hoog aandeel eigen vermogen

De gemiddelde balanswaarde van de melkveebedrijven bedraagt 3,2 mln. euro, waarvan 60% bestaat uit de waarde van de grond. Voor akkerbouwbedrijven is dat gemiddeld respectievelijk 3,8 mln. euro en 70%. De waarde in de akkerbouw loopt op tot ruim 10 mln. euro per bedrijf (figuur 1d). Veruit het grootste deel van waarde van de grondgebonden bedrijven is gefinancierd met eigen vermogen (67% voor de melkvee- en 80% voor de akkerbouwbedrijven). Ook in de groep grootste bedrijven is de solvabiliteit hoog (60% op melkvee- en 70% op akkerbouwbedrijven). Dat is voor een belangrijk deel te danken aan de grond. Het grootste deel daarvan is in eigendom (63% op de melkvee- en 64% op de akkerbouwbedrijven).

Grotere bedrijven investeren in grond

De gemiddelde jaarlijkse bruto-investeringen van de melkvee- en akkerbouwbedrijven zijn ongeveer aan elkaar gelijk - ruim 90.000 euro - waarvan 30% in grond (inclusief investeringen in de grond en erfpachtrecht). Alleen de groep grootste bedrijven heeft substantieel in grond geïnvesteerd, vooral die in de akkerbouw met een jaarlijkse investering van 232.000 euro tegen 96.000 euro in de melkveehouderij (figuur 1e). Het zijn dan ook vooral deze bedrijven die de grondvraag en -prijs bepalen.

Structurele ontwikkeling

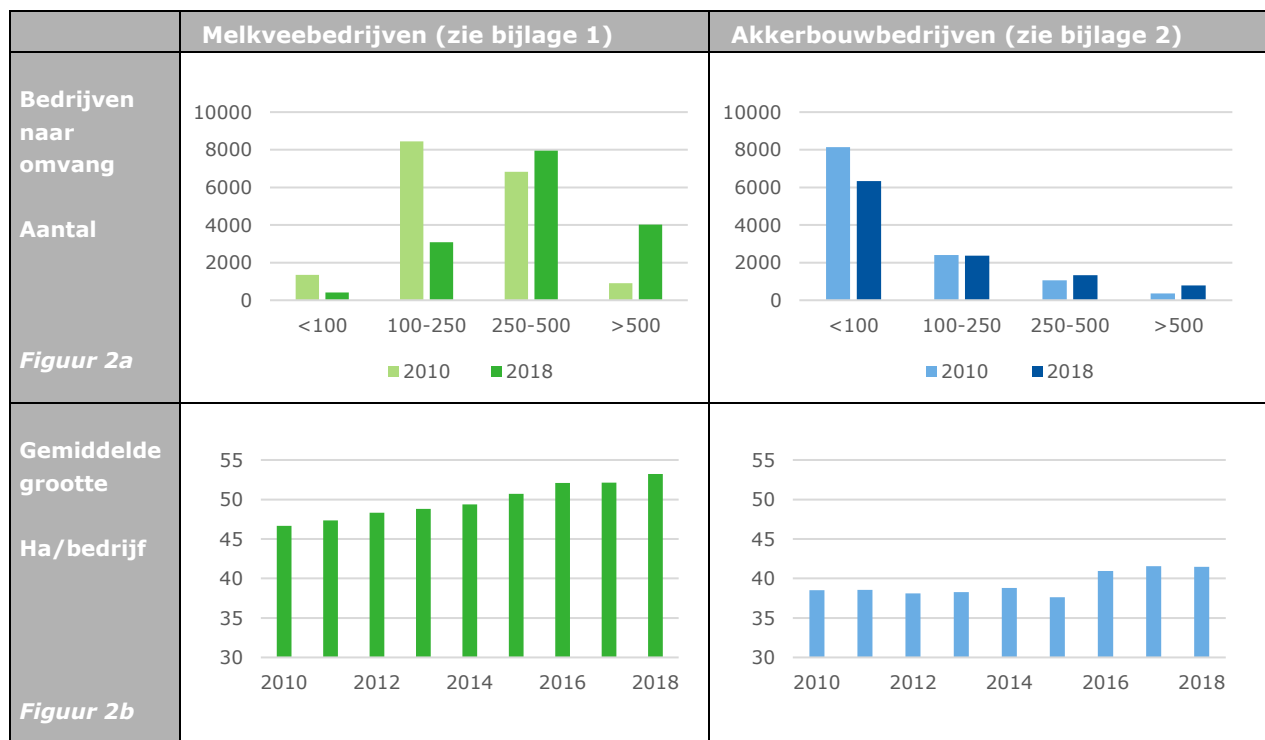
De schaalvergroting in de melkveehouderij is in de periode 2010-2018 doorgedaan, vooral door intensivering; in de akkerbouw is die bescheiden geweest. De schaalvergroting in de grondgebonden landbouw via de uitbreiding van het areaal verloopt geleidelijk. Grond is schaars omdat de totale hoeveelheid landbouwgrond daalt, en het aanbod vooral afhankelijk is van het beëindigen van bedrijven. Gedwongen bedrijfsbeëindiging (faillissement) komt in de grondgebonden landbouw nauwelijks voor.

Sterke schaalvergroting melkveehouderij

Het aantal melkveebedrijven is tussen 2010-2018 met 12% gedaald tot 15.500. In deze periode heeft een flinke plaatsgevonden: het aantal bedrijven met een omvang van 100.000-250.000 euro SO is sterk verminderd en dat van de bedrijven met een omvang boven de 500.000 euro SO met een factor 4,4 gestegen tot ongeveer 4.000 bedrijven (aandeel 26%; figuur 2a). De schaalvergroting is vooral het gevolg van de sterke groei gemiddelde melkveestapel en in mindere mate van de toename van de gemiddelde oppervlakte (van 47 naar 53 ha per bedrijf, figuur 2b). Hierdoor zijn de bedrijven intensiever, minder grondgebonden geworden.

Kleinschalige structuur akkerbouw

Het aantal akkerbouwbedrijven is tussen 2010-2018 met 10% gedaald tot 10.800, hoofdzakelijk door wijziging van de registratie in 2016 waardoor een deel van de kleinere bedrijven niet meer is geregistreerd. Maar ook in 2018 heeft een groot deel (59%; figuur 2a) van de akkerbouwbedrijven een omvang van minder dan 100.000 euro SO. Het aantal grotere bedrijven is in deze periode (> 500.00 euro SO ruim verdubbeld tot bijna 800 (aandeel 7%). De gemiddelde bedrijfsgrootte is tussen 2010-2018 licht gestegen, van 38,5 naar 41,5 ha per bedrijf (figuur 2b).

Figuur 2 Ontwikkeling bedrijven naar omvang (1.000 euro SO) en gemiddelde grootte, 2010-2018

Bron: CBS-Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

De kleinschalige structuur van de akkerbouw heeft voor een deel te maken met de bedrijfstypering. Een gespecialiseerd melkveebedrijf dat wordt verkleind via het afstoten van het melkvee geldt niet meer als melkveebedrijf, maar wordt getypeerd als overig graasdierbedrijf of, bij de teelt van voedergewassen, als akkerbouwbedrijf. De groep kleinste bedrijven (ook binnen de melkveehouderij) is voor het inkomen minder afhankelijk van het inkomen uit de bedrijfsactiviteiten: meer dan de helft van het totaal inkomen is afkomstig van inkomsten van buiten bedrijf, zoals uit arbeid, bezittingen en uitkeringen (bij voorbeeld AOW).

Bijlage 1 Melkveebedrijven: kenmerken en resultaten naar grootte (1.000 euro SO)

Gemiddelden 2013-2017	Alle	<150	150-250	250-500	>500
Aantal bedrijven	16.550	9%	21%	51%	19%
Bedrijfsopzet: per bedrijf					
Aantal arbeidsjaareenheden (aje)	1,83	1,17	1,34	1,83	2,65
Aantal onbetaalde aje	1,55	1,11	1,28	1,55	2,01
Arbeid in uren	4.257	2.550	3.002	4.311	6.283
Standaardopbrengst (1.000 euro)	389	108	204	371	763
Hectare cultuurgrond	54	20	30	52	99
Aantal melkkoeien	98	26	51	94	196
% Eigendom	63	70	62	60	67
Intensiteit per hectare					
Standaardopbrengst (euro)	7.247	5.416	6.730	7.076	7.673
Arbeid in uren	79	128	99	82	63
Inkomen uit bedrijf in euro per hectare					
Totaal opbrengsten	7.366	4.885	6.271	7.210	8.226
w.o. inkomenstoeslagen en subsidies	505	458	463	501	537
Totaal betaalde kosten en afschrijvingen	6.296	4.126	5.390	6.179	7.013
Inkomen uit normale bedrijfsvoering	1.070	758	881	1.031	1.212
Buitengewone baten en lasten	14	3	7	16	15
Inkomen uit bedrijf	1.085	761	889	1.047	1.227
Nettobedrijfsresultaat in euro per hectare					
Totaal opbrengsten	7.366	4.885	6.271	7.210	8.226
Totaal kosten (inclusief berekende kosten)	7.871	7.275	7.730	7.832	8.040
w.o. berekende kosten arbeid en vermogen	2.129	3.295	2.705	2.200	1.705
Nettobedrijfsresultaat	-505	-2.389	-1.459	-623	185
Balans: per bedrijf					
Balanswaarde (1.000 euro)	3.212	1.483	1.752	3.071	6.060
Balanswaarde grond (1.000 euro)	1.931	792	1.090	1.824	3.650
Balanswaarde grond in %	60	53	62	59	60
Solvabiliteit in %	67	93	79	68	60
Investerings: per bedrijf					
Bruto-investeringen (1.000 euro)	93	17	30	92	224
Grond (1.000 euro)	28	5	10	19	96

Bron: Informatienet, Wageningen Economic Research.

Bijlage 2 Akkerbouwbedrijven: kenmerken en resultaten naar grootte (1.000 euro SO)

Gemiddelden 2013-2017	Alle	<100	100-250	250-500	>500
Aantal bedrijven	7.454	43%	32%	17%	8%
Bedrijfsopzet: per bedrijf					
Aantal arbeidsjareenheden (aje)	1,38	0,82	1,30	2,07	3,25
Aantal onbetaalde aje	1,11	0,75	1,17	1,52	1,90
Arbeid in uren	2.934	1.666	2.788	4.437	7.157
Standaardopbrengst (1.000 euro)	215	67	166	356	890
Hectare cultuurgrond	63	30	60	94	180
% Eigendom	64	71	62	62	64
Intensiteit per hectare					
Standaardopbrengst (euro)	3.435	2.267	2.748	3.777	4.946
Arbeid in uren	47	56	46	47	40
Inkomen uit bedrijf in euro per hectare					
Totaal opbrengsten	4.893	4.143	4.363	5.106	6.057
w.o. inkomenstoeslagen en subsidies	477	484	510	448	463
Totaal betaalde kosten en afschrijvingen	4.151	3.619	3.672	4.301	5.096
Inkomen uit normale bedrijfsvoering	742	525	691	805	961
Buitengewone baten en lasten	118	217	103	101	87
Inkomen uit bedrijf	859	742	795	907	1.048
Nettobedrijfsresultaat in euro per hectare					
Totaal opbrengsten	4.893	4.143	4.363	5.106	6.057
Totaal kosten (inclusief berekende kosten)	5.145	5.032	4.788	5.211	5.661
w.o. berekende kosten arbeid en vermogen	1.341	1.741	1.403	1.249	1.019
Nettobedrijfsresultaat	-252	-889	-426	-105	396
Balans: per bedrijf					
Balanswaarde (1.000 euro)	3.829	2.347	3.476	5.183	10.189
Balanswaarde grond (1.000 euro)	2.662	1.565	2.482	3.652	7.039
Balanswaarde grond in %	70	67	71	70	69
Solvabiliteit in %	80	86	83	79	70
Investerings: per bedrijf					
Bruto-investeringen (1.000 euro)	91	3	89	115	491
Grond (1.000 euro)	27	-17	31	23	232

Bron: Informatienet, Wageningen Economic Research.

Verantwoording

De bedrijfsresultaten zijn gebaseerd op het Informatienet van Wageningen Economic Research.

De ondergrens van de steekproef van het Informatienet is 25.000 euro SO. Dat betekent voor de akkerbouw dat een vrij grote groep (31% in 2018) buiten de steekproefpopulatie valt. In de melkveehouderij is het aantal bedrijven met een omvang beneden deze grens te verwaarlozen (< 1%).

De SO (Standaardopbrengst) is een maat (in euro) voor de economische omvang van land- en tuinbouwbedrijven. De SO is gebaseerd op de gestandaardiseerde opbrengsten van gewassen en diersoorten.

Voor de melkveehouderij zijn de volgende groepen opgenomen (1.000 euro SO): <150, 150-250, 250-500 en >500. De klasse <150 is gevuld voor 2013 t/m 2016, maar in 2017 zijn er geen gegevens opgenomen (te weinig steekproefbedrijven). Voor de resultaten van de bedrijven met een omvang van minder dan 150.000 euro SO is het gemiddelde genomen van de jaren 2013 t/m 2016.

Voor de akkerbouwbedrijven zijn de volgende grootteklassen in 1.000 euro Standaardopbrengst (SO) onderscheiden: <100, 100-250, 250-500 en >500.

Een positief nettobedrijfsresultaat betekent een marktconforme beloning voor de inzet van eigen arbeid en kapitaal.

In deze notitie ligt de nadruk op het gemiddelde van groepen bedrijven. Hierbij moet worden bedacht dat er een grote bandbreedte is in de resultaten van de bedrijven binnen de onderscheiden groepen.

Contact

Wageningen Economic Research   Dr.ir. H.J. Silvis
Postbus 29703   Senior onderzoeker
2502 LS Den Haag   T +31 (0)70 3358 168
www.wur.nl/economic-research   E huib.silvis@wur.nl

2019-078